หลักอิทธิบาทธรรมต่อความสำเร็จและความสุขในการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นิตยา จิตรรำพัน* พยบ, ศศ.ม.(สังคมวิทยา)

IDDDHIPADA PRINCIPLES FOR SUCCESS AND HAPPYNESS IN WORK PERFORMANCE OF PERSONNEL PRIMARY CARE UNIT OF MUEANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE.

Abstract

The objectives of this research paper were as follows 1) To study on application of Idddhipada Principlesin work performance,2) To compare an application of Idddhipada Principles in work performance, in terms of sex, age, degree of education, personnelsection and monthly income as differently. 3) To study the suggestion on way to promote of Idddhipada Principles in work performance of personnel in primary care unit of Mueang district, Surat Thani province, about 248 persons, sample size by Krejcie and Morgan's table measurement, the samples were about 152 persons. Data collection by questionnaire. The statistics were applied as follows, frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, one way ANOVA and LSD method.

The findings were as follows 1) The result on application of Idddhipada principles in work performance by overview in four aspects found that there were at more level, when considered in each aspect from more to less found that the aspect of Chandawas the highest mean and followed up the aspects of Viriyaand the aspect of Citta was the lowest mean respectively. when classificed in terms of sex, age,degree of education, personnel section and monthly income by overviews were at high level 2) The comparative result an application of Idddhipada principles in work performance, in terms of sex, degree of education, personnel section and monthly income found that by overview in four aspects, there were not different as statistically significance at .05. 3) The suggestion an application of Idddhipada principles in work performance found that the aspect of Chanda was highest recommendation had the satisfaction of a job to love in their work willing with a fine attitude to appreciate it, fine idea to love and appreciate the responsible,

Nittaya Chitrumpan, MA (Sociology)
Phothawas Primary care Unit
Suratthani Hospital
Suratthani Province

วารสารวิชาการแพทย์ เขต 11 Reg 11 2559 Med J 2016 ;30 : 169 - 177

proud to be working in the organization of the Ministry of Health, makers to fully respect the organization's team, people need to work with the specific aptitude featured resources encourage staff operational decision.

Keywords : Iddhipada / work performance

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงาน2)เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักอิทธิบาทธรรม ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร และรายได้ต่อเดือนต่างกัน 3)เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการนำหลักอิทธิบาทธรรม ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 248 คน ใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกนกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 152 คน ใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ One-way ANOVA พบความแตกต่างทดสอบรายคู่ด้วยวิธีLSD ผลการวิจัยพบว่า 1)การนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยรวมทั้ง 4ด้าน อยู่ในระดับมาก พิจารณาเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านฉันทะ รองลงมาได้แก่ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร และรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่าโดยรวมทั้ง 4ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 05 3) ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงาน พบว่า ด้านฉันทะ มีผู้เสนอแนะมากที่สุดให้มีความรัก ความพึงพอใจในงานที่ทำ ไม่ว่าเป็นงานอะไรก็ต้องรักและเต็มใจพร้อมปรับทัศนคติให้เห็นคุณค่างาน ปรับความคิดให้รักและพอใจในงานที่รับผิดชอบรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำงานในองค์กรกระทรวงสาธารณสุขรักองค์กร เคารพความเป็นทีมต้องจัดคนให้เหมาะสมกับงานตามความถนัดเฉพาะตัวให้ความสำคัญทรัพยากรบุคคล ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานมีอำนาจตัดสินใจ ได้อย่างเต็มที่

คำรหัส : อิทธิบาทธรรม / การปฏิบัติงาน

Original Articles นิพนธ์ต้นฉบับ

*ศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองโพธาวาส กลุ่มงานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี

บทนำ

สภาวะสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนจากปัจจัยภายนอกทำให้ระบบสุขภาพต้องมีการปรับตัวปี ค.ศ. 2008 องค์การอนามัยโลกแนะนำให้ทุกประเทศจัดบริการประชาชนโดยให้ความสำคัญการจัดบริการเน้นบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิเปลี่ยนกระบวนทัศน์จัดบริการรายบุคคล (Individual) เป็นให้ความสำคัญกลุ่มประชากร (Population Health) โดยใช้นโยบายสาธารณะในการจัดการสุขภาพได้อย่างเหมาะสมการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างประชากร (Demographic Transition) และทางระบาดวิทยา(Epidemiological Transition) มีผลให้ประเทศประสบภาระโรค 3 รูปแบบพร้อมกันในเวลาเดียวกัน(Triple Burden of Diseases) ได้แก่1) โรคติดเชื้อ เช่น อุจจาระร่วง เอดส์ วัณโรค การติดเชื้อของทารกแรกเกิดและมาเลเรีย เป็นต้น 2) โรคไม่ติดเชื้อ ได้แก่ โรคเรื้อรังที่เกิดจากผลกระทบของพฤติกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพที่ไม่เหมาะสมเช่น โรคหัวใจ โรคระบบหลอดเลือดสมองมะเร็ง โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรังและเบาหวานเป็นต้น และ 3) โรคที่เกิดจากผลกระทบของโลกาภิวัฒน์ (Global Disease) เช่น การระบาดของไข้หวัดนก H1N1 ไข้หวัดใหญ่ H5N1 โรคที่

เกิดจากการแพร่เชื้อของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ รวมถึงปัญหาสุขภาพที่มีผลกระทบจากภาวะโลกร้อนก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆส่งผลกระทบต่อการปรับตัวและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่[11]

หน่วยบริการปฐมภูมิเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองและกลุ่มงานเวชกรรมสังคม สังกัดโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สังกัดสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี และศูนย์บริการสาธารณสุข สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี รวมทั้งสิ้น 3 หน่วยงาน 22 หน่วยบริการ เป็นสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนและชุมชนมากที่สุด เน้นบริการที่ครอบคลุมผสมผสาน ในบริการด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค ฟื้นฟูสภาพ มีจุดเน้นให้ประชาชนเข้าถึงบริการสะดวก ดูแลสุขภาพประชาชนทุกกลุ่มอายุและทุกกลุ่มโรคตามมาตรฐาน[2] รับผิดชอบดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ก่อนป่วย ขณะป่วย และหลังป่วย ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ดูแลประชาชนอย่างผสมผสาน คำนึงถึงปัจจัยทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งต่อ และประสานเชื่อมต่อการบริการอื่นๆ ทั้งด้านการแพทย์ ด้านสังคมจัดบริการสุขภาพที่จำเป็นต่อการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศที่มีประสิทธิภาพเน้นบริการสุขภาพปฐมภูมิที่เข้มแข็งทั้งในชนบทและเขตเมือง[3] เป็นระบบสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System) เพื่อให้เกิดการให้บริการสุขภาพอย่างทั่วถึงเป็นธรรมและคุ้มค่า[1]

ปัจจุบันหน่วยบริการปฐมภูมิได้รับการส่งมอบระบบการดูแลผู้ป่วย จากโรงพยาบาลสู่หน่วยบริการในปฐมภูมิมากขึ้น ในขณะที่บุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอ มีระบบการทำงานที่เน้นตัวชี้วัด และเน้นการบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศของโปรแกรมงานต่างๆ ปริมาณผู้มารับบริการมาก เจ้าหน้าที่น้อย ภารกิจงานมากและหลากหลาย ทำให้การบริการได้ไม่ทั่วถึง ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการได้ ปัญหาที่ตามมา คือการเกิดข้อขัดแย้งกับผู้รับบริการ ความไม่พึงพอใจในการมารับบริการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความสุขในการทำงาน หากไม่แก้ไขหรือดำเนินการจะส่งผลกระทบต่อผู้รับบริการและผู้ให้บริการเอง การฟ้องร้องและร้องเรียนเกิดขึ้น มีผลต่อภาพลักษณ์องค์กรและวิกฤติศรัทธาของประชาชนผู้รับบริการสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักอิทธิบาทธรรมต่อความสำเร็จและความสุขในการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”เป็นการศึกษารูปแบบการทำงานที่ใช้หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จสำเร็จตามเป้าประสงค์ ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีของสังคมทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งเรียกว่า อิทธิบาทธรรม ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะความรักความพอใจในงาน ชอบศรัทธาและมีความสุขในการทำงาน วิริยะ ความพากเพียร ขยันมั่นเพียร หมั่นฝึกฝนตนเองต่อเนื่อง จิตตะ ความเอาใจใส่ รับผิดชอบจิตใจจดจ่อทำอย่างเต็มสติกำลัง วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามการทำงานธรรมะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบริการที่ดี แก้ไขข้อบกพร่องสนองความต้องการของผู้รับบริการ และผู้ให้บริการมีความสุข เป็นบริการที่มีคุณภาพใกล้บ้าน ใกล้ใจ งานได้ผล คนเป็นสุข[8]

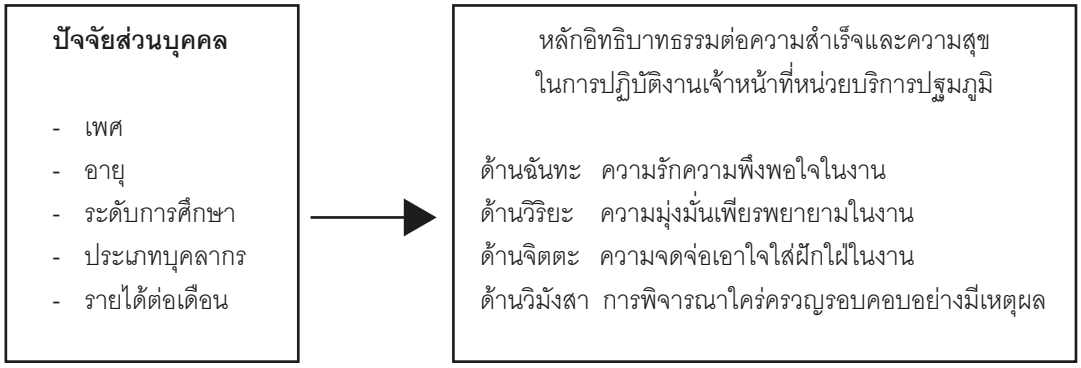
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร และรายได้ต่อเดือนต่างกัน

3) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการนำหลักอิทธิบาทธรรม ใช้ในการปฏิบัติงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)[10] ประชากรคือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอยู่หน่วยบริการปฐมภูมิอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จำนวน 248 คน (ตุลาคม2558) ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเคร็ซซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 152 คน แบ่งประเภทเจ้าหน้าที่ เป็น 3 กลุ่ม ข้าราชการ พนักงานกระทรวงสาธารณสุข/ท้องถิ่น และลูกจ้างโครงการ/ลูกจ้างชั่วคราว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ใช้จำนวนประชากรแต่ละสังกัดเป็นตัวตั้ง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามต้องการ 152 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วน 1) ข้อมูลทั่วไป 2) หลักอิทธิบาทธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติงาน 3) ข้อเสนอแนะในการนำหลักอิทธิบาทธรรมส่งเสริมการปฏิบัติงาน โดยแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ต ดังนี้ 5 เท่ากับมากที่สุด 4 เท่ากับมาก 3 เท่ากับปานกลาง 2 เท่ากับน้อย และ 1 เท่ากับน้อยที่สุด การสร้างเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยศึกษาหาความรู้จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างแบบสอบถามให้เหมาะสมสอดคล้องกับประเด็นเนื้อหา และขอบเขตของผู้วิจัย แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความเข้าใจของภาษาแต่ละข้อคำถาม ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามความสอดคล้องของข้อคำถามกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงตามผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามทดลองใช้ กับผู้ปฏิบัติงานแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 ผู้วิจัยได้ประสานขอความอนุเคราะห์สาธารณสุขอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เพื่อขอเก็บแบบสอบถามที่ประชุมการประชุมเครือข่ายสาธารณสุขอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี วันที่ 27-28เมษายน 2559 โดยแจกแบบสอบถามผู้เข้าประชุมแก่กลุ่มตัวอย่างตามหน่วยงานที่วางแผนไว้ จัดเก็บและติดตามให้ครบจำนวนด้วยตนเองการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมด สร้างคู่มือลงรหัสลงบันทึกข้อมูลรหัสเรียบร้อยแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อทดสอบสมติฐานทางสถิติ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.05 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า One Way Anovaและเมื่อปรากฏว่าค่า One Way Anova มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 86.18 เพศชายร้อยละ 13.82 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.76 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 77.63 ประเภทบุคลากรส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 54.61 รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 30,001 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.11

การนำอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านวิมังสา และด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ ด้านฉันทะ การเต็มใจปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรค เพื่อมิให้ประชาชนป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รักการทำงานคุ้มครองผู้บริโภคขององค์การโดยไม่คำนึงเรื่องค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดด้านวิริยะ การปฏิบัติงานรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยความกระตือรือร้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสวงหาความรู้ ในงานเกี่ยวกับงานคุ้มครองผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านจิตตะ การตรงต่อเวลาสามารถเริ่มปฏิบัติงานรักษาพยาบาลได้ทันที มีค่าเฉลี่ยสูงสุด การเอาใจใส่งานคุ้มครองผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดด้านวิมังสา การปฏิบัติงานการรักษาพยาบาลด้วยความรอบคอบตามมาตรฐานวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด การตั้งใจพัฒนาการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคให้ดีกว่าปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อจำแนก ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือน อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือน ต่างกัน การนำพุทธอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อดูรายด้าน พบว่าด้านฉันทะ เจ้าหน้าที่ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นอกเหนือจากนั้นไม่มีความแตกต่าง

ข้อเสนอแนะ เจ้าหน้าที่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการนำพุทธอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงาน ได้เสนอแนะด้านฉันทะ ความรักความพึงพอใจในงานมากที่สุดโดยมีข้อเสนอดังนี้ ให้มีความรักความพึงพอใจในงานที่ทำไม่ว่าเป็นงานอะไรต้องรักและเต็มใจปรับทัศนคติเห็นคุณค่างาน ปรับความคิดให้รักพอใจในงานที่รับผิดชอบ รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำงานในองค์กรกระทรวงสาธารณสุข รักองค์กร เคารพความเป็นทีม มีการจัดคนให้เหมาะสมกับงาน ตามความถนัดเฉพาะตัว ให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคล ส่งเสริมบุคลากรมีอำนาจในการปฏิบัติได้อย่างเต็มที่

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคะแนน การนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยรวมและรายด้าน (n=152)

หลักอิทธิบาทธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการใช้
1. ด้านฉันทะ ความรักความพึงพอใจในงาน	4.07	0.55	มาก
2. ด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นเพียรพยายามในงาน	4.00	0.49	มาก
3. ด้านจิตตะ ความจดจ่อเอาใจใส่ฝักใฝ่ในงาน	3.90	0.51	มาก
4. ด้านวิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญรอบคอบอย่างมีเหตุผล	3.97	0.49	มาก
รวม	3.99	0.44	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคะแนน การนำหลักอิทธิบาทธรรม ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ด้านฉันทะความรักความพึงพอใจในงาน(n=152)

ด้านฉันทะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการใช้
1. มีความรักในงานรักษาพยาบาลอย่างเต็มความสามารถ	3.99	0.76	มาก
2. ปรารถนาปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพให้บรรลุผลสำเร็จ	4.14	0.66	มาก
3. เต็มใจปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรค เพื่อมิให้ประชาชนป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้	4.19	0.69	มาก
4 เต็มใจในการปฏิบัติงานการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย	3.88	0.76	มาก
5. รักการทำงานคุ้มครองผู้บริโภคขององค์การโดยไม่คำนึงเรื่องค่าตอบแทน	3.88	0.76	มาก
รวม	**4.07**	**0.55**	**มาก**

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคะแนน การนำหลักอิทธิบาทธรรม ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ด้านวิริยะความพากเพียรขยันหมั่นเพียรหมั่นฝึกฝนตนเองต่อเนื่อง (n=152)

ด้านวิริยะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการใช้
1. มีการปฏิบัติงานรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยความกระตือรือร้น	4.11	0.59	มาก
2. พยายามให้ความรู้และฝึกทักษะ ด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอ	3.99	0.60	มาก
3. มุ่งมั่นปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรคอย่างขยันขันแข็ง	4.07	0.58	มาก
4. พยายามแม้งานการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยจะมีอุปสรรค	4.02	0.60	มาก
5. แสวงหาความรู้ ในงานเกี่ยวกับงานคุ้มครองผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ	3.83	0.70	มาก
รวม	**4.00**	**0.49**	**มาก**

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคะแนน การนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ด้านจิตตะความเอาใจใส่ รับผิดชอบจิตใจจดจ่อ ทำอย่างเต็มสติกำลัง (n=152)

ด้านจิตตะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการใช้
1. การตรงต่อเวลา สามารถเริ่มปฏิบัติงานรักษาพยาบาลได้ทันที	4.14	0.65	มาก
2. การสามารถปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอ	4.02	0.56	มาก
3. งานควบคุมและป้องกันโรคเป็นอีกความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่	3.88	0.70	มาก
4. มีการศึกษารูปแบบของงานการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยแต่ละรายที่ต้องดูแลอย่างเหมาะสม	3.74	0.60	มาก
5. มีการเอาใจใส่งานคุ้มครองผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ	3.72	0.74	มาก
รวม	**3.90**	**0.51**	**มาก**

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคะแนน การนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ด้านวิมังสาการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล (n=152)

ด้านวิมังสา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการใช้
1. ปฏิบัติงานการรักษาพยาบาล ด้วยความรอบคอบตามมาตรฐานวิชาชีพ	4.21	0.73	มาก
2. มีการวางแผนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เหมาะสมเฉพาะราย/กลุ่มไว้ล่วงหน้าทุกครั้ง	3.93	0.55	มาก
3. ให้ความสำคัญในการประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในการควบคุมและป้องกันโรค	3.99	0.58	มาก
4. มีการประเมินผล การฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยก่อนและหลังปฏิบัติงาน	3.86	0.65	มาก
5. ตั้งใจพัฒนาการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคให้ดีกว่าปัจจุบัน	3.88	0.70	มาก
รวม	**3.97**	**0.49**	**มาก**

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการ การนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือนต่างกัน(n=152)

หลักอิทธิบาทธรรม	ผลการเปรียบเทียบ									
	เพศ		อายุ		ระดับการศึกษา		ประเภทบุคคล		รายได้ต่อเดือน	
	t test	Sig	F test	Sig	F test	Sig	F test	Sig	F test	Sig
ฉันทะ	-1.16	0.25	6.82	0.001***	0.80	0.45	0.23	0.80	0.78	0.51
วิริยะ	1.20	0.23	1.07	0.35	0.37	0.69	0.90	0.91	0.80	0.50
จิตตะ	0.40	0.69	0.62	0.54	0.35	0.71	1.44	0.24	0.30	0.82
วิมังสา	0.63	0.53	1.74	0.18	1.37	0.26	1.07	0.35	0.19	0.91
รวม 4 ด้าน	-0.10	0.92	1.80	0.17	0.58	0.56	0.55	0.58	0.03	0.99

***แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.001

วิจารณ์และอภิปรายผล

ข้อมูลทั่วไปกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 86.18 เพศชายร้อยละ 13.82 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.76, ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 77.63, ประเภทบุคลากรส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 54.61, รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 30,001 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.11

อภิปรายผลได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิเป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 46-60 ปี มีการศึกษาระดับปริญญา เป็นกลุ่มข้าราชการ รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 30,001 บาทขึ้นไป ด้วยระบบบริการมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพ ด้านโครงสร้าง กำหนดอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ต่อหัวประชากรในพื้นที่ สัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อ ประชากรกำหนด 1 ต่อ 1,250 คน และสัดส่วนพยาบาลวิชาชีพ1 ต่อ 2,500 คน ส่งผลให้มีการพลักดันและสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพ ลงปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิมากขึ้น แต่ด้วยภารกิจ อายุคน อายุงาน การปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ แนวทางการเพิ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการปฐมภูมิ จึงเป็นเข้าสู่ระบบของการโยกย้ายจากหน่วยงานอื่น หรือหน่วยงานในเครือข่าย โดยจะมีข้าราชการรุ่นใหม่ อายุงานน้อยกว่าไปปฏิบัติหน้าที่แทน ซึ่งพยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมาก เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ตำแหน่งวิชาชีพพยาบาลและนักวิชาการสาธารณสุข ปฏิบัติงานในระบบ ทั้งตำแหน่งหัวหน้าหน่วยบริการ และผู้ปฏิบัติงานโดยตรงและรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 30,001 บาทขึ้นไป สืบเนื่องจากกลุ่มใหญ่เป็นผู้อาวุโสในระบบรับราชการ มีอายุราชการนาน ส่งผลให้เงินเดือน 30,001 บาทขึ้นไป เป็นกลุ่มใหญ่

การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้เจ้าหน้าที่ใช้ในการปฏิบัติงานโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อยู่ในระดับมากเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ด้านฉันทะด้านวิริยะ ด้านวิมังสา และด้านจิตตะ

พิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดแต่ละด้าน ด้านฉันทะ การเต็มใจปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรค เพื่อมิให้ประชาชนป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ด้านวิริยะ การปฏิบัติงานรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยความกระตือรือร้นด้านจิตตะ การตรงต่อเวลาสามารถเริ่มปฏิบัติงานรักษาพยาบาลได้ทันที ด้านวิมังสา การปฏิบัติงานการรักษาพยาบาล ด้วยความรอบคอบตามมาตรฐานวิชาชีพ

อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ มีความรักในงานที่ทำตามบทบาทหน้าที่ หลัก ของหน่วยบริการปฐมภูมิ ในการส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมและป้องกันโรค เพื่อมิให้ประชาชนป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้และรักษาพยาบาลตามความสามารถมาตรฐานวิชาชีพ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของทุกด้านจะเป็นเรื่องของการทำงานคุ้มครองผู้บริโภคขององค์การโดยไม่คำนึงเรื่องค่าตอบแทนมีการแสวงหาความรู้ ในงานเกี่ยวกับงานคุ้มครองผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอการเอาใจใส่งานคุ้มครอง

ผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ การตั้งใจพัฒนาการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคให้ดีกว่าปัจจุบัน

อภิปรายได้ว่า เดิมนั้นงานคุ้มครองผู้บริโภคนั้นไม่ใช่ภารกิจหลักของหน่วยบริการปฐมภูมิ เป็นบทบาทหน้าที่ของงานเภสัชกรรม แต่ด้วยในหน่วยบริการปฐมภูมินั้นไม่มีเภสัชกรประจำ รูปแบบการจัดบริการเภสัชในหน่วยบริการปฐมภูมิเภสัชกรเข้ามาสนับสนุนงาน ในวันที่แพทย์ออกตรวจหน่วยบริการในพื้นที่ เน้นการจ่ายยากลุ่มโรคเรื้อรังให้ผู้ป่วยเป็นหลัก ไม่ได้ปฏิบัติงานภารกิจคุ้มครองผู้บริโภคในพื้นที่แต่อย่างใด ภารกิจหลักของงานจึงเป็นการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ ที่ประจำการหรืออยู่ประจำ อันประกอบด้วยนักวิชาการสาธารณสุข พยาบาลวิชาชีพหรือเจ้าพนักงานสาธารณสุขเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ปฏิบัติงานดังกล่าวอย่างเต็มใจและพึงพอใจที่จะปฏิบัติงาน เพื่อความปลอดภัยด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ แม้ว่าจะไม่ใช่งานที่ถนัด ต้องมีการเรียนรู้ อบรมและฝึกทักษะเพิ่มเติมอีกมากมาย จึงจะทำงานได้ถูกต้อง บางครั้งการทำงานดังกล่าวเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ต้องรัดกุมและระมัดระวังเป็นอย่างมาก เพราะมีผลต่อผลประโยชน์ของผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่เคยย่อท้อเต็มใจให้บริการ และปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ตามนโยบายของกระทรวง ทำใจให้ยอมรับภารกิจที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดและมอบหมายให้ปฏิบัติงานไม่มีการเกี่ยงว่างานที่ทำเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของวิชาชีพใดโดยไม่สนใจว่าภารกิจที่เพิ่มขึ้นค่าตอบแทนเพิ่มตามด้วยหรือไม่ เป้าหมายเพียงเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตประชาชน

เมื่อพิจารณาการนำมาใช้ปฏิบัติงาน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือน อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีผลต่อการนำอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ทุกประเภทบุคลากร และทุกระดับรายได้ไม่มีความแตกต่างในการนำฉันทะมาใช้ในงาน โดยมีความรักความพึงพอใจในงาน การให้บริการงาน ส่งเสริม ป้องกันควบคุมโรค และรักษาพยาบาล มีความมุ่งมั่นเพียรพยายามในงาน ฝึกความวิริยะในตนเอง แม้ว่างานนั้นจะเป็นงานที่มิใช่ภารกิจโดยตรง เช่น การปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคไม่ใช่งานที่ถนัดและยุ่งยาก แต่ก็พยายามทำให้ดีที่สุด บรรลุตามวัตถุประสงค์โดยใช้วิริยะความพยายามควบคู่กับจิตตะ จิตจดจ่อเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในงาน มีการทบทวน พิจารณาอย่างรอบคอบ ด้วยเหตุผล เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องหรือที่เรียกว่า ด้านวิมังสา นั่นเอง

สรุป

การนำหลักอิทธิบาทมาใช้ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นรูปแบบกระบวนการดำเนินงานที่นำมาใช้ควบคู่กับระบบคุณภาพสากลต่างๆ ของกระทรวงสาธารณสุข เช่น PDCA PCA หรือ PMQA เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน บรรลุเป้าหมายและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวงจรของเดมมิงหรือที่เรียกว่าวงล้อแห่งคุณภาพหรือ PDCAนั่นเอง ประกอบด้วยการวางแผน การทำตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงให้ดีขึ้น[5]

เปรียบเทียบ 4 ขั้นตอนวงล้อแห่งคุณภาพกับหลักอิทธิบาทธรรม หรืออิทธิบาท 4 ได้ดังนี้ 1) การวางแผน P (Plan) : ฉันทะ พอใจในสิ่งที่ทำ ตระหนักในความจำเป็นคุณค่าเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มรับรู้ปัญหา 2) การทำตามแผนD(Do) : วิริยะ เพียรพยายามทำให้สำเร็จลงมือปฏิบัติตามแผนที่วาง 3) การตรวจสอบ C(Check) : จิตตะ ตั้งใจเอาใจใส่ ตรวจสอบให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด และไม่ทิ้งงานกลางคัน ตรวจสอบให้ได้ว่ามีคุณภาพตามแผนงานหรือไม่4) ปรับปรุงคุณภาพของงาน A(Action): วิมังสาการปรับปรุง พิจารณาหาเหตุผล ใคร่ครวญในการตรวจสอบ หาข้อบกพร่อง เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น[9]

ในระบบสาธารณสุขระดับหน่วยบริการปฐมภูมิการปรับปรุงคุณภาพของงานให้เป็นไปตามแผนหรือให้ดีกว่าในแผนและควรเปิดให้องค์การภายนอกในรูปแบบของภาคีเครือข่าย เข้ามาร่วมดำเนินการและสนับสนุน โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนในพื้นที่เข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินงานและร่วมพัฒนางานในรูปแบบของภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างการเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาองค์กรและร่วมในการพัฒนางานกิจกรรมบริการในชุมชน[6] เพื่อสุขภาพที่ดีของประชาชน โดยยึดหลักอิทธิบาทธรรมในการทำงานเพื่อให้

ประสบผลสำเร็จ งานบรรลุตามเป้าหมาย งานได้ผล คนเป็นสุข[8]

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ควรศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการนำหลักอิทธิบาทธรรมใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบ เรื่อง การนำหลักอิทธิบาทธรรม ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรผู้ปฏิบัติในโรงพยาบาล และบุคลากรผู้ปฏิบัติในชุมชน โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานีอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือกับพื้นที่อื่น ๆ

3) ควรศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ตามหลักอิทธิบาทธรรม ของบุคลากรอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาและตรวจสอบเครื่องมือ อันได้แก่ พระครูธรรมจักรเจติยาภิบาล,ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์. (พิเศษ) ดร.ส่งศรี ชมภูวงศ์ อาจารย์สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานีนายสามารถ สุเมธีวรศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ (ด้านบริหารการสาธารณสุข) และขอขอบคุณสาธารณสุขอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี นายอรรจน์กร สมเกียรติกุล ที่ให้ความอนุเคราะห์อนุญาตให้การเก็บแบบสอบถาม ในการประชุมภาพรวมเครือข่ายบริการสุขภาพสาธารณสุขอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์และประชา ธิปกะทา.รายงานผลการวิจัยสุขภาพปฐมภูมิบริการปฐมภูมิจากปรัชญาสู่ปฏิบัติการสุขภาพมิติใหม่.นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ; 2550.
2. กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ. คู่มือพัฒนาระบบงานศูนย์สุขภาพชุมชนเพื่อให้ได้ตามมาตรฐาน. กระทรวงสาธารณสุขนนทบุรี:กระทรวงสาธารณสุข; 2550.
3. กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ. คู่มือการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 2 : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ; 2552.
4. กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ. คู่มือประเมินรับรองมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2546.
5. ขนิษฐา นันทบุตรและคณะ.รายงานการวิจัยโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการปฏิรูประบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ: กรณีศึกษาในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.นนทบุรี:สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ; 2546.
6. ประเวศ วะสี. บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม.พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน ; 2542.
7. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). ธรรมะกับการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม ; 2543.
8. พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ). (ม.ป.ป.). งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข.กรุงเทพฯ : สถาบันบันลือธรรม ; 2540.
9. พุทธทาสภิกขุ. การปฏิบัติงานคือการปฏิบัติธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง ; 2530.
10. ส่งศรีชมภูวงศ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ 2. นครศรีธรรมราชมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ; 2554.
11. อำพล จินดาวัฒนะ.การปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ : การปฏิรูปสังคมและชีวิตใน 30 ประเด็นสู่แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9. กรุงเทพ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์ ; 2545.